

Recherchemanagement: sturen naar kwaliteitsvol opsporingswerk

WILLY BRUGGEMAN

Van Hees, G., Ponsaers, P. en Vander Beken, T., Antwerpen, Maklu, 2005, 364 p.

De jongste tijd stond de politieële recherche fel in de kijker. Dit houdt ongetwijfeld verband met het feit dat het recherchewerk in grote mate voorwerp van kritiek was in de schoot van diverse parlementaire onderzoekscommissies en daardoor mede ten grondslag lag aan de ingrijpende hervorming van het politiebestedel. Ook de media hebben herhaaldelijk tekortkomingen in het functioneren van de recherche aan de kaak gesteld.

Het moet dus toegejuicht worden dat er nu wetenschappelijk onderzoek werd verricht wat het recherchemanagement betreft, niet alleen om reden van de noodzaak naar het peilen van de effectiviteit van de politiehervorming, maar vooral omdat dergelijk onderzoek in België ontbreekt.

Ook de Algemene Inspectie van de politiediensten en het Comité zijn (nog) niet aan een structurele evaluatie van het recherchewerk toegekomen. Misschien was het aangewezen geweest om de vaststellingen die het Comité P dan toch heeft gedaan mede op te nemen in de discussies die doorheen het onderzoek werden gevoerd, bijvoorbeeld inzake de werking van de technische labo's. Wel werden de eindteksten van de Commissie De Ruyver als basismateriaal mee opgenomen en ter discussie gesteld in deze studie.

Dit boek geeft een inzicht en inkijk op de gang van zaken na de hervorming, meer bepaald op het gespecialiseerde opsporingswerk dat verricht wordt in de gerechtelijke diensten van de arrondissementen (GDA's) van de federale politie. Het moet echter betreurd worden dat nog geen dergelijk onderzoek is verricht wat betreft de lokale rechediensten: dit zou een meer gebalanceerd inzicht geven in de complete rechedwerking. Wellicht is dit een idee voor de toekomst trouwens.

De studie richtte zich niet zozeer op de kwantitatieve aspecten van het recherchewerk, maar voornamelijk op de kwaliteitskenmerken en de bewaking hiervan. Het gaat dus om het recherchemanagement dat door de GDA's wordt gevoerd in de schoot van de door hen behandelde dossiers.

Dit wordt gedaan via vier invalshoeken.

Een eerste inkijk wordt gegeven doorheen de neerslag van diverse participerende observaties die door de onderzoekers werden uitgevoerd. Hierbij mag gesteld worden dat het uitzonderlijk is dat een dergelijke participerende observatie werd mogelijk gemaakt. Dit heeft duidelijk de onderzoekers versterkt in hun onderzoekscapaciteit. Wel is het jammer, hoewel begrijpelijk om organisatorische redenen, dat deze participatie zich tot één gerechtelijk arrondissement beperkt heeft, daar waar de volgende delen van het onderzoek veel meer het ganse grondgebied van België betreffen, en de vraag rijst in welke mate deze geografische beperking van de participerende observatie schaadt aan het geheel. Wel betrof het een gerechtelijk arrondissement, groot genoeg om alle aspecten van de praktische organisatie en interne werking van een GDA aan bod te laten komen. Vooral het feit dat deze GDA op twee sites gelokaliseerd is, draagt vermoedelijk bij tot haar specificiteit. Het gemaakte onderscheid tussen zogenaamde

"manuele" zaken en financiële criminaliteit is qua "labeling" minder gelukkig. Wel is het resultaat van de participerende observatie bijzonder rijk aan informatie, en dit is mede het gevolg van de structurele aanpak enerzijds, en de inhoudelijk sterke synthese anderzijds. Uit dit onderzoek blijkt vooral dat de structuren het mogelijk maken om de gerechtelijke dienst professioneel te laten functioneren, maar de auteurs stellen zich de vraag of alle diensten die worden aangeboden ook effectief worden benut. Ook blijkt de bijscholing en permanente vorming onvoldoende om naar de toekomst toe een groeiende professionaliteit te waarborgen. Vooral het verschil in definiëren van wat kwaliteit van het rechercheren betreft, stuit op het afwezig zijn van wat de onderzoekers "gelijkklinkende geluiden" noemen.

In tweede instantie wordt verslag gedaan van een diepgaande analyse van verschillende meer complexe dossiers. Deze analyse wordt aangevuld met gesprekken met de actoren die in deze onderzoeken actief waren. Bij deze gelegenheid worden de percepties en de evaluaties over kwaliteitsvol rechercheren van GDA-leden geregistreerd en vergeleken van deze met parketmagistraten en onderzoeksrechters. Om de dossieranalyse te kunnen verwezenlijken, werd voorafgaandelijk een principeakkoord verkregen van de bevoegde gerechtelijke autoriteiten. Gedurende een "preselectie" werden voor bepaalde units "typedossiers" geselecteerd, waarbij gestreefd werd naar een zo evenwichtig mogelijke verdeling ervan. Naar inhoud ging het om fiscale, zuiver financiële en witwasdossiers, zware criminaliteit en mensenhandel. Hier ook kan dezelfde geografische beperking als voor Deel 1 vermeld worden, wat jammer is (maar om organisatorische redenen wellicht niet anders kon). Wel levert dit onderdeel van het onderzoek een schat aan informatie op, die nadien vooral in deel 4 mee opgenomen wordt in de discussiefora. Opvallend vinden de auteurs dat de manier van werken veelal aan de goodwill van de betrokken actoren wordt overgelaten, waardoor alles ook staat of valt met de persoonlijke relaties tussen deze actoren.

In derde instantie wordt de discussie gevoerd over researchmanagement en dit op een meer conceptueel en beleidsmatig niveau. Dit gebeurt op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur. Dit deel is vooral interessant door de structuur die aan het begrip researchmanagement toegekend wordt (beleidsmatig, beheersmatig en operationeel of zaakgericht researchmanagement). Enerzijds wordt een overzicht gemaakt van de schaarse Belgische bronnen, en dan een beroep gedaan op buitenlandse input (Nederland en Frankrijk). De auteurs stellen terecht dat er een beperkt aanbod aan materiaal is, maar de vraag stelt zich of ook niet intensiever een gebruik gemaakt kon worden van het rijke Angelsaksische literatuuraanbod, niet alleen aangeboden door wetenschappers (zoals vermeld op p.212) maar ook door politiediensten zelf (zie bvb het Britse concept "intelligence led policing", dat ondertussen ook een researchmanagement instrument is geworden). Natuurlijk is het zo, zoals de auteurs ook stellen, dat vergelijkbaarheid qua rechtssysteem het meest voor de hand ligt in Nederland en in Frankrijk. Wel worden de verschillen tussen België en deze landen voldoende belicht, wat de relativiteit van elke vergelijking voldoende onderstreept. Opvallende vaststellingen uit buitenlandse studies zijn de nood aan "fysisch bewijsmateriaal", chefs met voldoende praktijkervaring zodat zij hun mensen kunnen leiden, het belang van een nauwe band tussen politie en magistratuur, en voldoende sturing zowel binnen als buiten de organisatie.

In vierde en laatste instantie wordt uitvoerig verslag gedaan van de gesprekken die gevoerd werden in de schoot van verschillende focusgroepen, waarin politieambtenaren en magistraten van nagenoeg alle Belgische gerechtelijke arrondissementen hun visie op researchmanagement konden geven. Wat goed voelbaar is doorheen de tekst is het feit dat sommigen (en misschien nog het meest de magistratuur) onvoldoende basiskennis hebben van wat researchmanagement eigenlijk inhoudt. Bovendien biedt het boek weliswaar een interessant overzicht van wat naar voor gebracht werd door de deelnemers tijdens de gesprekken, maar men weet niet op wat deze gezegdes gestoeld zijn en daardoor ontstaat bij de lezer (teveel?) de indruk dat het gaat om impressies en om opinies dan om feitelijke toestanden. Opvallende, maar niet onverwachte, visies en standpunten die tijdens de focusgroepen en interviews werden aangehaald, tonen dat de drie actoren -politie, justitie en onderzoeksrechter, soms nog ver van elkaar verwijderd zijn. Een groeiend bewustzijn blijkt aanwezig te zijn, maar niet alle actoren wensen in dezelfde richting te evolueren. Naar wetgeving toe werd de Wet Franchimont meermaals op de korrel genomen, en dit versterkt de nood aan overleg met de "gebruikers" bij de vernieuwingen die nu in het parlement worden besproken. Opvallend bleken ook de verschillende visies betreffende het slachtoffer. Ook namen de diverse actoren andere standpunten in, ook al treden zij allen binnen één dossier op. Zowel de discussie over de kwaliteit van het dossier, als de organisatie van het dossier, de evaluatie ervan en het researchmanagement leverden belangwekkende conclusies op. Interessant is ook de conclusie dat de meeste procureurs de COL 2/02 aanhalen als succesfactor wat de taakverdeling betreft, terwijl zij wel op het gevaar wijzen van lokale en federale recherchediensten die naast elkaar werken, wat vooral in de grootsteden tot problemen zou kunnen leiden. Dit op zichzelf verdient aandacht van de bevoegde overheden en is wellicht, mede met vele andere aspecten uit dit onderzoek, stof voor navolgende studies.

In de conclusie van deze studie wordt een aantal belangrijke algemene vaststellingen en aanbevelingen geformuleerd, waarbij we vooral kunnen onthouden dat GDA en magistratuur samen optreden maar toch vaak op zichzelf werken en het feit dat beleid conceptueel en structureel aanwezig is maar een betere toepassing op dossiers vereist. Al met al dus een bijzonder interessant onderzoek dat vraagt, enerzijds naar (geografische) verbreding en anderzijds om verdieping wat bepaalde aspecten betreft. Alleszins is een mijlpaal gezet inzake participerende observatie en het opzetten van discussiefora met actieve deelname van tot op heden vaak "stille" getuigen. De recherche is één van de basisactiviteiten van de politiewerking, en het succes en de eventuele bijsturing van de recherchediensten zijn speerpunten in het zoeken naar meer effectiviteit en een (hopelijk) groeiend vertrouwen in de politiediensten.